

synlighet/osynlighet till vetenskap/ovisshet. Hur kan vi i ett intervjumaterial säkert veta om någon varit lesbisk eller bög? Och är bara det som uttalas viktigt i forskningshänseende? Utifrån sin forskning om lesbiskhet i Tammerfors påpekar Tuula att samkönade sexuella handlingar inte självklart har lett till att en person av omgivningen eller av sig själv har uppfattats som lesbisk. En definition av lesbiskhet som enbart utgår från det som syns eller uttalas, begränsar mer än det öppnar möjligheterna för lesbisk historieskrivning, menar Tuula.

Eva Borgström, Margareta Lindholm, Arne Nilsson

I detta och nästa nummer av *lambda nordica* är det en stark övervikt för svenskt material. En anledning till det är att dessa båda nummer bygger på konferensen i Göteborg. Men det har också att göra med att tidskriften ännu är under uppbyggnad. Redaktionens ambition är att det i framtiden ska finnas mer nordiskt material. Vi välkomnar forskare i alla nordiska länder att medverka.

Den lesbiska kvinnan som subjekt och objekt i den akademiska världen

Tamsin Wilton

Anförande vid den första nationella konferensen om forskning om homosexualitet och lesbiskhet vid Göteborgs universitet i oktober 1995.

Jag vill tillägna denna artikel Benny Henrikssons minne. Han var en respekterad kollega som gjorde så mycket för lesbiska och bögar i Sverige. Jag blev mycket ledsen när jag fick veta att han dött i aids kort innan den här konferensen.

Den brittiske sociologen Ken Plummer har skrivit att vi befinner oss i "den homosexuella och lesbiska forskningens gyllene tidsålder" (Plummer 1992). Om det stämmer är det en gyllene tidsålder som har inträtt med en svindlande hastighet. I den ena sekunden var den lesbiska kvinnan en skuggliknande och skamlig figur som hemsöktes av omöjliga och onaturliga drifter för att i den andra befinna sig på de mest utvecklade teoriernas mest skarpa och senaste skärningspunkt vid de mest respekterade universiteten. Den lesbiska författarinnan Jane Rule förlorade nästan sin lärartjänst vid ett universitet när hon 1964 gav ut sin roman *Desert of the Heart*. Idag, bara trettio år senare, har boken gjort succé som film och återfinns på otaliga universitets litteraturlistor. I den här artikeln är min avsikt att skärskåda vad det innebär att vara en lesbisk akademiker, att försöka förstå vad som ligger bakom några av de utomordentliga förändringar som skett och att antyda varför den akademiska världen är beroende av lesbiska forskare i lika hög grad (om inte mer) som lesbiska har behov av den akademiska världen. Det är bara på senare tid som sexualiteten i sig, för att inte nämna homosexualiteten, har erkänts som ett legitimt område för vetenskaplig forskning. Före 1970- och 80-talen riskerade varje akademiker som var modig nog att föreslå att homosexualitet förtjänade att studeras att bli förlöjligad, utsättas för censur eller att bli avskedad. John Addington Symonds klassiska text *Sexual Inversion* från 1924 ger en bild av den rådande uppfattningen att homosexualitet på något sätt är monstruös och skrämmande. Idag framstår det här avsnittet snarare som en inledning till en skräckroman än en vetenskaplig text:

Ibland håller den sig undan i hålor och hörnor där den döljer sitt generade huvud, skyggandes från dagens ljus... Den pulserar i våra stora städer.

Dess puls kan man känna lika starkt i London, Paris, Berlin och Wien som i Konstantinopel, Neapel, Teheran och Moskva. En gång satt den, iklädd den kejsrerliga purpurn, på de romerska kejsarnas tron, en gång krönt med tiaran på Petri stol... Ändå vågar ingen tala om den. När man vågar, talar man med dämpad röst och föregår sitt yttrande med förbannelser... Jag kan med nöd finna ett namn som inte synes besudla denna skrift. (Symonds 1924, s. 5 - 6)

Det här avsnittet visar just på styrkan i de sociala och kulturella tabun mot homosexualitet som rådde i början av vårt eget århundrade. Det illustrerar också, som ni kanske lade märke till, en annan viktig del i min argumentation, den lesbiska kvinnans osynlighet. Detta undanglidande, bultande och pulserande monster är kärleken och åtrån mellan män, inte mellan kvinnor. På samma sätt som det (ännu) inte har botten i Vita huset, har det aldrig funnits en lesbisk påve eller en lesbisk kejsare av Rom. Det finns många barriärer som har måst brytas innan manlig homosexualitet kunde studeras, debatteras eller bli teoretiserad. För att studera lesbiska tvingas vi att hitta vår väg genom ännu en uppsättning problem. Detta helt enkelt därför att universitetet av tradition har varit en människors klubb och kvinnorna rätt och slätt inte haft någon betydelse. Detta förser oss med det första exemplet på det mönster som vi kommer att bli mycket bekanta med alltefter som mitt resonemang fortskrider: lesbiska studier erbjuder inte enbart en väg att lära om lesbiska män också en helt ny utgångspunkt utifrån vilken alla (inte bara lesbiska kvinnor) kan se att alla akademiska discipliner är bristfälliga, otillräckliga och partiska. Kort sagt, de förtäljer inte sanningen, hela sanningen och ingenting annat än sanningen utan de återspeglar bara den privilegierade minoritetens dominerande synpunkter.

Den här insikten i partiskheten i det akademiska sanningssökandet avslöjas naturligtvis också på andra nya akademiska utvecklingsområden som kvinnovetenskap och "Black Studies". Eftersom frågor om genus och sexualitet är så ihopblandade och så självklara för heterofiler och eftersom lesbiska står båda dessa trossatser samtidigt erbjuder emellertid lesbisk forskning (Lesbian Studies) en särskilt kraftfull utmaning av den heterosexuella akademiska världen.

Definiera våra termer: vad egentligen är en lesbisk kvinna?

I varje akademiskt företag måste vi börja med att definiera våra termer. När vi försöker att definiera "lesbisk" inser vi att till och med detta grundläggande arbete inte är lätt. Om vi vänder oss till medicinen får vi reda på att en "lesbisk kvinna" är en naturens nyck, en varelse som lider av någon slags sjukdom. Med den medicinska teknologins allt större sofistisering har denna patologis rötter förflyttats från själva kroppen (lesbiska har en felaktig genital konstruktion) till det endokrina systemet (lesbiska har fel hormoner) och helt nyligen ner till själva DNA. Här föreslår några forskare att homosexuella män har felaktiga hormoner och därmed har förmodligen lesbiska kvinnor

det också. De tidiga medicinska beskrivningarna, som förlade "lesbianismen" till genitalierna, framstår idag som skrattretande:

Doktor Frank Caprio påstår inte enbart att en del lesbiska har "en ovanligt förlängd" klitoris utan förser oss med uppgiften "omkring sex centimeter" medan den alltid lika kunnige doktor David Rueben informerar allmänheten om att en klitoris "med en erigerad längd på två tum eller mer" är möjlig och att "efterfrågan på lesbiska kvinnor med denna anatomiska besynnerligheten är mycket stor". (Barale 1991, citerad i Wilton, 1995, s. 32)

Föreställningen om att lesbiska kvinnor letar upp andra lesbiska med två tum lång klitoris bör göra oss uppmärksamma på den dolda agendan i all medicinsk mytologi. Den uppjagade medicinska fantasi som försäkrar oss om att den stora klitoris är objektet för lesbisk åtrå är rotad i en mycket speciell hopblandad uppsättning antaganden om lesbisk sexualitet. Dessa föreställningar är i sin tur mera baserade på behovet att bevara den tudelade ordningen för genus, än på något som kan kallas för empirisk bevisning eller vetenskaplig strikthet. Dessa föreställningar är: för det första att "sex" är pe-

Efterfrågan på lesbiska kvinnor med två tum lång klitoris är stor, menar doktor David Rueben. Bilden föreställer kvinnlig hermafrodit, från George Arnauld, A Dissertation on Hermaphrodit (1750).

netration med en penis (vad det är som penetreras spelar ingen roll, det är den så kallade aktive parten, under koden "maskulin", som räknas). För det andra innebär att vara en "riktig" kvinna att man önskar bli penetrerad av en penis. För det tredje är det mannens privilegium att penetrera. Detta innebär att lesbiska kvinnor i ett avseende helt enkelt är otillräckliga män. I den fysiologiska modellen av lesbiskhet är denna maskulinisering fysisk - den förstörade klitoris - i den psykologiska modellen är den emotionell och psykologisk, som följande avsnitt från Kraft-Ebbing föreslår:

I de kvinnliga tillämpningarna manifesterar sig inte enbart en avsaknad av smak men ofta en oskicklighet i dem. Toileten försummas och man finner glädje i det grova pojkaktiga livet. I stället för en böjelse för konsterna finner man en böjelse och smak för det vetenskapliga. Ibland kan man notera försök att dricka och röka. (Kraft-Ebbing 1882, citerad i Wilton 1995, s. 36)

Det är viktigt att notera att den här medicinska modellen, den må vara fysiologisk eller psykologisk, framställer den lesbiska kvinnan som en misslyckad man. Sex centimeter är inte mycket att komma med jämfört med den ärorika penis och det är underförstått att "försöken" att röka och dricka med sannolikhet kommer att misslyckas. I ett om lesbiskheten ignorant heterosexuellt perspektiv finns det kanske ingen anledning att betvivla de här experternas vetenskapliga sanningar, i ett lesbiskt perspektiv (kanske av en som är lycklig nog att kunna dricka, röka, studera de sköna konsterna och njuta av sex utan klitoris-vaginapenetration!) kan man lätt se det hela som ett försök att motstå och förneka det hot mot maskuliniteten som uppstår när kvinnor föredrar varandra som sexpartner.

Erkännandet att de traditionella medicinska beskrivningarna av lesbiskhet till en stor del baserats på manlig ångest kastar ett intressant ljus på hur man tar fram medicinsk kunskap. Den medicinska professionen har uppnått en utomordentlig maktposition under de senaste två seklerna, så stark att läkaren idag inte bara anses som den främsta experten på hälsa och sjukdom utan också på alla yttringar av mänskligt beteende. Denna makt baseras på anspråket att medicinen är en vetenskap och att medicinska beskrivningar utgör sanning, baserad på empirisk bevisning och vetenskapligt rigorösa experiment. Så, när vi får reda på att läkarna kan beslås med att helt enkelt hitta på berättelser om lesbiska för att förstärka en hel uppsättning av andra medicinska historier om sexualitet och genus, ja då börjar sprickorna uppträda i hela den vetenskapliga medicinens fundament.

Kanske bör vi inte lita på vad läkarna har sagt om vad "lesbisk" betyder! Vilka andra betydelser finns det? Tillåt mig att ge några exempel:

LESBIAN: En kvinna som har sexuella förbindelser med andra kvinnor och som deltar, eller inte, i sin homosexuella kultur. (Grahn, 1984)

Det finns lesbiska som aldrig haft någon sexuell relation med någon annan kvinna och det finns kvinnor som haft sexuella erfarenheter med kvinnor som inte identifierar sig som lesbiska. (Rupp 1989)

En lesbian är en kvinnoidentifierad kvinna som inte knullar med män. (Leeds Revolutionary Feminists 1981)

Det slående faktum är att lesbiska kvinnor redan lever upp till de kriterier som Women's Liberation satt upp på den frigjorda kvinnan... Lesbiska lever det som feminister teoretiserar kring; de förkroppsligar feminismen. (Abbot & Love 1972)

Man skulle kunna argumentera att lesbiskhet, faktiskt all sex, är reaktionär och att feminismen är revolutionär. (Ti-Grace Atkinson 1974)

En lesbisk kvinna är alla kvinnors vrede kondenserad till explosionens rand. (Radicalesbians 1970)

Lesbian är det enda begrepp jag känner till som når bortom könskategorierna (kvinna och man) därför att det utpekade subjektet (lesbian) är inte en kvinna...vad som konstituerar en kvinna är en uttrycklig relation till en man. (Wittig 1986)

Det finns en ytterst bitter, ofta hjälplös, känsla av att vara utlämnad på nåd och onåd till en annan. Den lesbiska kvinnan vet att hon åtrår någon, som typiskt nog inte kommer att göra de närmanden som är typiska för en man, även om hon vill... hon kan bara vänta, och önska och be till gudarna med... bekymrad iver. (Scruton 1986)

När vi väl hamnat här är vi mer förvirrade än vi var när vi började. Här finns fler frågor än svar. Vad exakt är lesbiskhetens förhållande till sexuell lust och handling: är sexuella handlingar med en annan kvinna det viktigaste mest urskiljande draget eller är det irrelevant? Vilket förhållande har lesbiska till feminismen: är den lesbiska kvinnan den ultimata feministen eller är hon en kontrarevolutionär? Är lesbiska ens kvinnor? Och kan du vara "riktigt" lesbisk om du aldrig upplevt "känslan av att vara utlämnad på nåd och onåd till en annan" och du inte vanligtvis "ber med bekymrad iver"?

Det står helt klart att den "lesbiska kvinnan" är en varelse som är mer innesluten i mytologi än enhörningar och drakar. Försöket att dekonstruera den sociala konstruktionen av "lesbisk" i ett spektrum av diskurser resulterar i en kaotisk spridning av betydelser, som ofta står i strid med varandra på det mest grundläggande planet. Det är till och med så att betydelserna kan vara dramatiskt motsägelsefulla inom en given diskurs. I feminismen till exempel konstrueras en "lesbisk" kvinna främst sexuellt även om hon samtidigt definieras som icke sexuell. Hon är både den exemplariska kvinnan och på samma gång ingen kvinna alls; hon är kvinnan i koncentrat och dess motsats. Hon är samtidigt ängel och djävul (Wilton, publ.).

Det är detta kaos som gör "lesbisk" till en så unik maktposition utifrån vilken man kan undersöka de varierande anspråk på sanning som förs fram och det är denna position som gör lesbisk forskning till ett så fruktbarande forskningsfält. Det är kanske så att den "lesbiska kvinnan" är det arketypiska postmodernistiska subjektet, eftersom hon så självklart är den ifrågasatta produkten av många motstridiga diskurser och eftersom hon upptar så disparata positioner inom olika paradigmer. Jag föreslår att det mest passande och användbara sättet att förstå "lesbisk", som sådan, är inte som en slags person, en art, en livsstil, en politisk ståndpunkt, ett framträdande eller en identitet utan som en position där vi redan har placerats av många uppgiftslämnare. Men fortfarande är det en position som många av oss, samtidigt som vi placerats där, måste välja att bege oss till och att besätta.

Utrymmet räcker inte till för att bedöma hela den akademiska verksamheten utifrån denna lesbiska position. Det är dessutom så, att en del discipliner är mer öppna än andra för att använda "lesbisk". Jag har till exempel ännu inte försökt mig på att "läsa" fysik, kemi, geografi eller ingenjörskonst på ett lesbiskt sätt, även om andra har börjat göra det. Här kommer jag att erbjuda läsaren en som jag hoppas lockande glimt av förhållandet mellan lesbiskt subjekt och objekt i några akademiska discipliner: historia, litteraturvetenskap, filmvetenskap, sociologi och socialpolitik, konsthistoria, kulturvetenskap och kvinnovetenskap. Inom varje område kommer jag att väcka tanken på vad respektive disciplin kan erbjuda den lesbiska forskaren samtidigt som jag kastar ett lesbiskt öga på i hur stor utsträckning de är fulla av skavanker på grund av sin brist på att införliva ett lesbiskt perspektiv.

Historia

Jag inleder diskussionen om lesbisk historia med viss ängslan eftersom jag vet att George Chauncey, en av våra mest framstående gayhistoriker, befinner sig bland åhörarna. Men jag kan inte överlåta historien till honom eftersom just historia har varit ett av de mest produktiva områdena inom den lesbiska forskningen! Om vi så börjar med historia kan vi utgå ifrån att disciplinen erbjuder lesbiska forskare möjligheten att undersöka hur lesbiska levde under tidigare historiska perioder och att spåra historiska förändringar i förtrycket av lesbiska kvinnor i olika kulturer. Om vi känner vår historia kan vi utveckla en mer förfinad förståelse av vad det innebär att vara lesbisk idag och (kanske) förhindra att historien upprepar sig själv på sätt som skulle kunna skada lesbiska. Det är från historien till exempel som vi kan lära att politiska förändringar till höger i allmänhet visar sig vara skadliga för lesbiska kvinnor och homosexuella män. Ändå visar en hastig blick på hur disciplinen har fungerat att historia inte är mer objektiv än den vetenskapliga medicinen. Historia är inte en fråga om att avslöja och beskriva begravda sanningar, den är betydligt mer sammansatt och provocerande än så. Snarare är den alltid en omtolkning av historiskt material i nuets perspektiv och är ofrånkomligen selektiv i det material den väljer att undersöka. Det pågår en ständig process av kamp och förhandling för att bestämma vems ord som ska

höras och vems som ska tystas; vems tankar som ska skrivas ned och vems som ska suddas ut från den historiska berättelsen, vems sanningar som ska berättas och vems som ska förtigas. lesbisk historia kommer inte att kunna upptäcka sanningen om tidigare generationer lesbiska eftersom en sådan sanning inte existerar. Historia är att skapa retrospektiv mening och om vi inte kan enas om betydelsen av ordet "lesbisk" som det används idag hur ska vi då kunna använda det på något meningsfullt sätt för att beskriva kvinnors liv under gångna historiska perioder? Ordet "lesbisk" färdas inte väl i tiden!

Foucault är känd för sitt påstående att homosexuella inte existerade före 1800-talet när sexologerna uppfann honom. Foucault är naturligtvis också lika berömd för att bortse från genus betydelse i sexualitetens historia och höll på det hela taget tyst om ämnet lesbisk. Dessutom har lesbiska och homosexuella historiker visat att han hade fel: Randolph Trumbachs, Jeffrey Weeks, Emma Donoghues och andras arbeten har på ett avgörande sätt visat att idén om den manliga eller kvinnliga homosexuelle/a som ett slags person föregår 1800-talet med minst två hundra år. Vad som emellertid är lika säkert är att den konstellation av sociala, kulturella och politiska faktorer som skapat betydelsen av ordet "lesbisk", som vi uppfattar det, skulle framstå som obekant eller obegripligt för kvinnor i svunna tider. Till och med relativt moderna personer som den engelska romanförfattarinnan Radclyffe Hall eller den amerikanska judiska skribenten Gertrude Stein är svåra att passa in i den nu rådande idén om "lesbisk". Bonnie Zimmerman tror att:

Om vi utgår ifrån ett strikt anti-essentialistiskt eller socialkonstruktivistiskt perspektiv kan vi inte använda "lesbisk" till att hänföra till någon identitet eller något uppträdande före slutet av 1800-talet, och vi kanske måste begränsa våra undersökningar till västliga kapitalistiska länder. (Zimmerman 1992)

Men även om vi accepterar ofrånkomligheten av historiens politiska och strategiska karaktär, så är en lesbisk omskrivning av historien lika giltig som någon annan. Linda Gordon har uttalat sig om feministisk historia:

I sina försök att återskapa historien gör feminister vare sig mer eller mindre än vad många andra grupper som slagits för politiska rättigheter gjort före dem... Från den klassiska världen till Tudor-England och Reagens administration har ideologer skrivit och skrivit om historier om sina imperialismer, tronföljder och sin legitimitet med ett öga på hur man ska få fram pengar till arméer. (Gordon 1991, citerad i Wilton 1995, s. 52)

Med insikten att vi behöver betrakta "lesbisk historia" som ett strategiskt företag snarare än ett opartiskt sanningssökande i åtanke har jag summerat de potentiella fördelarna med ett lesbiskt historiskt studium:

- att fira lesbiska grupper eller individer som har "gjort ett intryck i historien"

- att identifiera de raderingsmekanismer genom vilka den lesbiska existensen har raderats från annalerna
- att konstruera historien för idén "lesbisk" och dess användning
- att uppteckna berättelser om lesbiskas och bögars politiska agerande
- att skapa strategier (som Lesbian Herstory Archive i San Francisco och andra lesbiska grupper för muntlig historia) för att motverka det pågående utplånandet av lesbiska från historien.

Här skulle jag vilja uppmärksamma en speciell tendens hos lesbiska feminister som jag tror kan innebära en potentiell fara. Jag talar om omskrivningen av nutida lesbisk historia i mycket begränsade feministiska termer. På det sättet avfärdade auktoritativa röster inom kvinnorörelsen helt enkelt den traditionella uppbyggnaden av vissa lesbiska kulturer i USA kring butch- och femmerollerna som en reaktionär imitation av heterosexualitet. Joan Nestle skriver: "Vi femtiotal-lesbiska gjorde ett misstag under det tidiga 70-talet när vi tillät våra liv att bli trivialiserade och omtolkade av feminister som inte delade vår kultur." (Nestle 1987, s. 105) Nestle har tagit på sig själv att se till att denna omtolkning inte står oemotsagd, men det är mycket skrämmande att notera med vilken fientlighet hon har bemötts av de ortodoxt feministiska grupperna. I artikeln "My History with Censorship" beskriver hon hur hon behandlades efter publiceringen av sin banbrytande artikel "Butch-Femme Relationships, Sexual Courage in the 1950s":

Feministerna ringde upp organisatörerna för de konferenser där jag skulle tala och berättade för dem att jag var "sexuellt avvikande" och betecknade mig som en farlig person som förråder den feministiska saken. Min arbetsplats Queens College fick besök av en medlem av "Kvinnor mot pornografi" som såg det som sin plikt att varna en grupp studenter och lärare för mig. "Vet ni inte att hon är lesbisk? Vet ni inte att hon praktiserar SM. Vet ni inte att hon ägnar sig åt ojämlig, patriarkal makt-sex?" (Jag tror att det är butch och femme som avses.) (Nestle 1987, s. 146)

En nedslående illustration på hur historia skrivs. Den visar brutalt och naket på kampen om att försäkra sig om att avvikande åsikter tystas. Om lesbiska studier på något sätt ska bli radikala har vi inte råd med sådan taktik.

Litteraturvetenskap

Många är de lesbiska kvinnor som beträtt litteraturvetenskapens upptrampade stig. Det finns nu ett enormt antal böcker, poesi och skådespel skrivna av lesbiska, många små förlag som hängivet publicerar lesbiskt författarskap, en allt större mängd lesbisk litterär kritik och ett växande erkännande av många etablerade författares lesbiskhet. När jag var liten var Nils Holgerssons underbara resa en av mina favoritböcker, och jag kommer gärna ihåg min glädje när jag nyligen upptäckte att Selma Lagerlöf var lesbisk. Samma "upptäckt"

har gjorts beträffande andra författare, även om olika författarinnors förhållande till sin lesbiskhet och i vilken utsträckning deras lesbiskhet blivit allmänt erkänd kan variera enormt i båda fallen.

Att vara avvikande (queer) har aldrig varit en hävstång för att uppnå erkännande som författare, konstaterar Eve Kosofsky Sedgwick och frågar retoriskt: "Har det någonsin funnits en homosexuell Shakespeare? Har det någonsin funnits en homosexuell Proust? Bär påven klänning?" (Sedgwick 1990, s. 52) Sedgwick skriver här vad en kommentator har kallat "feministisk manlig homosexuell kritik" men samma retoriska spel kan lekas med lesbiska: har det någonsin funnits en lesbisk Sapfo? Har det någonsin funnits en lesbisk Gertrude Stein? Har det någonsin funnits en lesbisk Virginia Woolf? Sedgwick går vidare och visar att även om sexuell orientering inte utesluter att en författares verk blir godkänd litteratur, så döljer man deras sexualitet, förnekar den eller så gör man den i bästa fall till ett ämne för ursinnig debatt. För de flesta litterära kritiker har det tills alldeles nyligen varit helt enkelt outhärdligt att medge att en stor författarinna skulle kunnat vara lesbisk. 1963 skrev till exempel David Robinson att det var helt otänkbart att Sapfo skulle kunna varit lesbisk:

Det är mot tingens ordning, att en kvinna som gett sig hän åt onaturliga och omätliga handlingar som utmanar den moraliska instinkten och kastar själen i kaos, åt handlingar som förhärdar och förstenar själen, skulle kunna skriva i perfekt åtydnad av den vokala harmonins lagar, fantasirik i skildring och ordningsam i tankarnas detaljer... Sappos kärlek till blommor erbjuder ytterligare ett sådant lysande exempel. En dålig och en ren kvinna kan båda älska rosor, men en dålig kvinna älskar inte fältens små och gömda vildblommor... som Sapfo gjorde. (Citerad i Wilton 1995, s. 53)

Det står klart att om reglerna om vetenskaplig stränghet kan mildras när det gäller lesbiska, så gäller det i lika hög grad de regler som styr den litterära kritiken. Lesbiska kan inte skriva god poesi eftersom de är dåliga kvinnor, således kan en kvinna som skriver god poesi inte vara lesbisk. Jag tycker att blomresonemanget är speciellt övertygande!

Det är förhållandevis enkelt att påstå att Sapfo inte var lesbisk, helt enkelt därför att hon är en så avlägsen historisk figur. Vi har så få dokumentära bevis om henne att man i princip kan påstå vad man vill. Är det inte ett säkert bevis på att man är helt besatt av fruktan för lesbiskhet när någon förnekar att Gertrude Stein var lesbisk? Det är precis vad en del kritiker har försökt göra. När de gör det slåss de tappert mot överväldigande odds.

Stein levde hela sitt vuxna liv i ett lesbiskt äktenskap med Alice B. Toklas och skrev kondenserad erotisk poesi om deras liv tillsammans. På vers tilltalade hon Toklas som:

Tiny dish of delicious which
Is my wife and all
And a perfect ball

Detta och många, många andra bevis till trots skrev kritikern Patricia Meyerowitz 1971 att Stein och Toklas enbart var vänner. Hon medgav att de hade byggt upp ett hem tillsammans och att de delade känslomässiga band men "lesbiska, aldrig!" (citerad i Wilton 1995, s. 57).

Ställda inför sådan djupt rotad fientlighet mot lesbiska är det knappast förvånande att en del lesbiska författare döljer sin sexualitet, en del till och med för sig själva. Den engelska romanförfattarinnan Rosemary Manning till exempel kunde inte komma ut som lesbisk förrän i sjuttioårsåldern. I sin självbiografi skriver hon: "När jag var i fyrtioårsåldern erkände jag i alla fall sanningen för mig själv. Trettio år senare utropade jag den" (Manning 1987, s. 3). Att vara tvungen att bevara en sådan självkänedom hemlig tills man blir gammal är en börda som går utanför de flestas kunskap eller förståelse. Det var en börda som Daphne du Maurier bar med sig till sin grav och hennes historia uppvisar ett klassiskt exempel på de insikter som ett lesbiskt perspektiv kan erbjuda litteraturforskningen. Du Maurier, författare till de klassiska romanerna *Rebecca* och *Jamaica Inn*, hade ett passionerat förhållande med skådespelerskan Gertrude Lawrence och en hyste en förtvivlad obesvarad kärlek till Ellen Doubleday. Hon skrev om sin barndoms känsla av att vara annorlunda, om "att aldrig ha varit en liten flicka. Att alltid vara en liten pojke. Och att växa upp med en pojkes sinne och en pojkes hjärta... så att när detta adertonåriga halvblod förälskade sig, blev det som en pojke".

Helen Shaver
och Patricia
Charbonneau i
Desert Hearts
(1986).

Hon försökte att isolera den här delen av sig själv från omvärlden, hon talar om "pojken i lådan", och utvecklade kodord för sina lesbiska känslor, som hon kallade "Venedig" och för heterosexualitet som hon kallade "Kairo". Hon beklagade att hon fann "Kairo" tråkigt och obehagligt och skrev till Ellen om sin sorg över "att det aldrig kommer att finnas ett Venedig med dig".

Ett klarare bevis för hennes lesbiskhet kan väl knappast finnas? Likväl löper all hennes kärlek, passion, åtrå och sexuella förhållanden parallellt med en bitter fientlighet mot lesbiska kvinnor. Hon skrev till Ellen att hon skulle hoppa i Hudsonfloden om Ellen trodde att hon var "bara ännu en Venetianare som ville göra ett närmande". I ett ännu tydligare brev till Ellen svär hon "vid Gud och Kristus att om någon skulle kalla min kärlek vid det där oattraktiva ordet som börjar på 'l' skulle jag slita den i stycken" (Foster 1993). Den kamp och de motsättningar som hemsökte du Maurier är kanske allt för välbekanta för den lesbiska läsaren, men de passerar obemärkt i Margaret Fosters nyligen utgivna biografi över henne. Detta, vill jag påstå, är ett exempel på vad ett lesbiskt studium kan erbjuda litteraturvetenskapen. Om vi skulle formulera ett utkast till studieplan, skulle den kunna omfatta följande:

- förnyad utvärdering av historiska lesbiska författare i ljuset av deras lesbiskhet
- ifrågasättande av principerna för på vilka grunder en författare inkluderas i Listan över den "Stora Litteraturen", med utgångspunkt i denna listas homofoba karaktär
- utveckla en lesbisk kritisk stämma och en stomme av lesbisk kritik
- kritiskt studium av levande lesbiska författares arbete
- ifrågasättande av hur lesbiska och lesbiskhet framkommer i litteraturen
- studium av den lesbiska litteraturens olika genrer som självbiografier, "komma ut-berättelser", science fiction, deckare, romantik, erotiska berättelser, skräplitteratur, etc. i ljuset av lesbiskas sociala ställning

Filmvetenskap

Filmteori är ett område inom den akademiska forskningen som för fram frågan om sexualitet i förgrunden. Enigt den dominerande trenden inom filmvetenskapen, fortfarande huvudsakligen bestående av psykoanalytisk teori med ett stänk av feminism, är filmskapande och filmbeskådande till sitt innersta väsen sexuellt. Det myllrar av frågor om fetischism, förnekelsen av kastration, den manliga blicken och skoptofili (den sexualiserade lusten att titta). Dessutom är filmproduktion genomsyrad av filmteori i sådan utsträck-

ning att författare och regissörer medvetet använder psykoanalytiska strategier i sitt arbete. Man anger kameran, och därmed betraktaren, som manlig och objektet för blicken som feminiserad, gjord till fetisch med något slags förhållande till kastrationsångestens komplikationer och/eller Oidipusdramat.

Allt detta får filmproduktion och filmvetenskap att framstå som ett hermetiskt tillslutet universum där en mycket begränsad syn på världen ständigt återanvänds. I ett queer-perspektiv måste man notera att den freudianska psykoanalytiska modellen, som bekräftar all denna intellektuella och artistiska verksamhet, är uteslutande heterosexuell. I ett lesbiskt perspektiv, för att lägga till något, måste det konstateras att den inte enbart är heterosexuell utan falloscentrisk. Därtill kommer att mycket av den feministiska filmteorin skärper denna falloscentriska heterosexualitet och snarare förstärker än ifrågasätter den. Så till exempel påstår Laura Mulvey i sin betydelsefulla bok om den manliga blicken (Mulvey 1989), att det enda sättet för kvinnor att njuta av film är antingen att tillfälligt maskulinisera sig själva för att kunna ta den maskulina blicken i besittning eller att på ett sadomasochistiskt sätt identifiera sig med den manliga blickens objekt. Hon lämnar inget utrymme för en trånande blick, som kunde vara lesbisk. Här finns inget erkännande av att ett lesbiskt hjärta kanske slår snabbare när Greta Garbo eller Julie Foster uppträder på duken!

Som den lesbiska författaren Judith Roof noterar:

Följande har varit en tendens inom den feministiska filmteorin: att uppfatta framställningar av kvinnan som oundvikligen uppbyggda i en apparat som främst arbetar på de sexuella skillnadernas falloscentriska område och som på grund av detta oundgängligen resulterar i en fallocentrisk, och således icke-kvinnlig, syn. (Roof 1991)

Ett av huvudargumenten i lesbisk filmteori tar upp i vilken utsträckning den lesbiska betraktarens tillfredsställelse kan underminera det falloscentriska heterosexuella paradigmet, som på ett så kraftfullt sätt strukturerar produktion och konsumtion av film. En lesbisk kvinna som betraktar den kvinnliga kroppen på duken kan inta antingen agentens position, besitta den trånande blicken, eller den passiva positionen och identifiera sig med blickens objekt och få sin tillfredsställelse av att vara den som väcker åtrå. Lika gärna kan hon växla fram och tillbaka mellan de två positionerna. I vilket fall som helst stör det faktum att hon är lesbisk effektivt den heterosexuella tudelning kring vilken blicken förmodas vara uppbyggd. Vare sig hon med åtrå betraktar en kvinna som en kvinna eller föreställer sig själv som objekt för en kvinnas åtrå, så rymmer inte den lesbiska betraktaren inom den ram där mannen är subjekt och kvinnan objekt. Hon förhåller sig inte heller på ett okomplicerat sätt till hela den (besynnerliga) frågan om kastration/fetischism. Men lesbiska skribenter är av olika åsikt i den här frågan. Valerie Traub till exempel anser att själva paradigmet är så konstruerat att den lesbiska blicken helt enkelt blir återerövrad. Hon skriver:

Den "lesbiska betraktarens tillfredsställelse" ...konstrueras kring en uppsättning av överregulerade förhållanden mellan genus och sexualitet... Det "lesbiska" övertagandet av "blicken" uppnås endast till priset av anpassning till ett system som reglerar sexualitet (genus och erotik) och som frambringar dominerande system för sexuella (genus och erotik) skillnader. (Traub 1991)

Jane Roof, å andra sidan, anser att den lesbiska kvinnan är starkare än det system hon tar över:

Detta är vad den lesbiska gestaltningen avslöjar. Sexualitet och sexuella skillnader står för mer än enbart genus; åtrå och sexuell inriktning destabiliserar redan alla binära system och därmed varje hegemoni som behövs i den heterosexuellt baserade apparaten. (Roof 1991)

Den mycket teoretiska kampen mellan den lesbiska betraktaren och den stelt falloscentriska filmteorin är, som tur är, inte det enda området där lesbiska kan bidra till filmvetenskapen. Att vinna erkännande för det arbete som görs av lesbiska skådespelare, regissörer, författare och andra just som lesbiska och diskutera betydelsen av deras sexualitet i arbetet är en uppgift. Bland de många andra uppgifter som återstår för lesbiska forskare finns bland mycket annat att kartlägga historiska förändringar i hur lesbiska framställts i Hollywood-filmer och att avslöja hur lesbiska filmmakare och lesbiska filmer diskrimineras.

Det är också viktigt att ifrågasätta den underförstådda heterosexismen inom den allmänna filmforskningen. Exempelvis nämns lesbiska över huvud taget inte i Annette Kuhns bok *Cinema, Censorship and Sexuality 1909—1925* (Routledge 1988).

Lesbiska har funnits med i filmen ända sedan dess tidigaste dagar. I dag verkar många intressanta lesbiska filmskapare, och det händer mycket inom den homosexuella filmforskningen. På nationella och internationella homosexuella filmfestivaler visas nya produktioner, vissa kreativa TV-företag är villiga att sända homosexuella filmer, och förlagen har insett att det finns en marknad för böcker om homosexuell film. Naturligtvis måste vi inse att denna "guldålder" pågår samtidigt som de fientliga stämningarna fortsätter, och det finns mäktiga grupperingar som motarbetar att homosexuell film finansieras, produceras eller visas. I synnerhet lesbiska har mycket svårt att få filmprojekt finansierade. I sin viktiga artikel om den nya queer-filmen konstaterar B. Ruby Rich:

Vilken överraskning! Alla nya filmer som fångas upp av distributörer, visas på allmänna festivaler och går upp på biograferna är gjorda av grabbarna. Vilken överraskning! Alla de fantastiska nya lesbiska videofilmer som håller på att omdefiniera flators hela förhållande till populärkulturen förblir svåra att få tag på. (*Sight and Sound*, September 1992, s. 32)

Lesbisk vampyrism - populärt tema på film. Här från filmen *Twins of Evil*.

Trots alla dessa problem blomstrar ändå den lesbiska kreativiteten inom film och video. Lesbiska produktioner distribueras i videoformat genom homosexuella kanaler eller visas ibland på sena tider på Storbritanniens Channel 4 (som för många homosexuella filmare har varit den enda möjliga finansieringskällan), och når definitivt ut till en större lesbisk publik än någonsin förut. Vad som är viktigt är att dessa produktioner stöttas av en krävande och kunnig lesbisk kritik som går djupare än de korta recensionerna i homovärldens publikationer. Film är ett samtal, inte en monolog, och för att en filmare ska utvecklas i sitt skapande krävs det att en kritisk publik engagerar sig aktivt (Wilton 1995b). Vi är skyldiga våra lesbiska filmskapare att bidra med vår del av dialogen genom att utveckla en lesbisk filmkritik av hög kvalitet. En preliminär plan för lesbisk filmforskning kan omfatta:

- att utveckla en sund lesbisk kritik som omfattar såväl lesbiska som icke-lesbiska filmer och videofilmer

- att utmana den heterosexuella binarismen inom den allmänna filmvetenskapen
- att utveckla teorier om betraktandet och den filmiska processen som tar hänsyn till sexualitet och genus
- att omvärdera lesbiska "filmstjärnors", regissörers, filmvetares etc. verk i ljuset av deras lesbiskhet
- att uppmärksamma och ifrågasätta homofobin och anti-lesbianismen inom filmen och filmvetenskapen
- att stödja lesbiska film- och videoskopares arbete.

Konsthistoria

Att betrakta västerlandets konst ur ett "lesbiskt" perspektiv leder sannerligen till märkliga följder. Fundera en stund över två mycket berömda och välbekanta bilder från den italienska renässansens blomstring: Michelangelos David och Botticellis Venus födelse, vilken faktiskt var ett porträtt av hans favoritmodell La Simonetta Vespucci. Båda är idealiserade bilder av skönheten; Davids muskulösa, kraftfulla, fundersamma gestalt och Venus mjuka, kurviga och sensuella gestalt representerar dåtidens ideal för maskulinitet och femininitet. Båda är nakna. Fundera nu över konstruktionen av dessa nakna gestalter i konstvetenskapen. Den här (Venus) är erotisk. Den här (David) är homoerotisk. Detta leder till anmärkningsvärda implikationer.

Om en naken kvinna är erotisk — det vill säga att hon väcker sexuell lust — och en naken man är homoerotisk — det vill säga att han väcker homosexuell lust — så handlar det alltid om mannens lust. Detta leder inte enbart till att lust enbart erkänns som manlig, utan dessutom till att "betraktarens" position endast kan intas av män. Betraktandet av de sköna konsterna är lika kompakt manligt som betraktandet av film (Wilton, publ.). Nästa fråga är naturligtvis hur denna obalans kunde uppstå. Svaret handlar om en komplicerad blandning av sammanflätade sociala, kulturella, politiska, religiösa och ekonomiska faktorer. Under hela den västerländska civilisationens historia har konstnärerna, mecenaterna, konstägarna, konstnärsutbildningarnas grindväktare och konstkritikerna varit män. Bortsett från några få unika kvinnliga konstnärer eller mecenater har kvinnor varit förvisade till rollen som musa eller modell. Kort sagt har konsten utövats av män och i männens intresse. Bilden av kvinnor har använts för att behaga den manlige betraktaren. Detta förhållande uttrycker och vidmakthåller patriarkatets genusbetingade maktrelationer. Att några få erotiska nakna män har tillkommit rubbar inte maktdynamiken eftersom dessa helt enkelt får etiketten "homoerotisk" och inte blir något annat än ett exotiskt inslag på männens njutningsmeny.

Men om man tillför kvinnans lust börjar sprickor uppstå i fundamenten. Om man kallar nakna män för "erotiska" i stället för "homoerotiska" tvingas man omedelbart erkänna kvinnans sexuella handlande och lämna utrymme för lusten hos den kvinnliga betraktaren. Dessutom hänvisar man de nakna

manskropparna till den femininiserade position som vanligen intas av nakna kvinnor, och man maskuliniserar den heterosexuella kvinna som känner lust. Än mer verkningsfullt blir det om man inför lesbisk lust i den rangliga strukturen. Kalla Botticellis Venus för "homoerotisk" och häng henne på väggen i ett lesbiskt kök, så rycker du ett mästerverk över den erotiska kvinnokroppen från männen. Det månghundraåriga konstbygget som skapats av och stöder patriarkaliska värderingar störar då samman så fort man snuddar vid det.

Dessutom låter det lesbiska förhållningssättet inför Venus inte sig lugnt infogas i binariteten manlig—aktiv/kvinnlig—passiv. Den flata som lyckligt betraktar denna underbara nakna kvinna kan ömsom eftertrakta Venus och ömsom identifiera sig med henne. I båda fallen representeras Venus samtidigt som den lesbiska lustens subjekt och objekt.

Faktum kvarstår att det är stöld, röveri och kidnappning att använda det lesbiska betraktelsesättet på hela naketmålningsserien. Det är en illegitim handling som överskrider de styrande koder som bygger upp den västerländska kulturens struktur. Just eftersom det är illegitimt blottläggs de underförstådda ideologier som skapar dessa koder, och genom denna handling skapas ett användbart redskap för att dekonstruera relationerna mellan lust, sex, genus och makt i den västerländska konsten. Vissa feminister invänder kanske att naketmåleriets konventioner gör kvinnor till objekt; att detta inte går att skilja från pornografi och att det inte är bättre om en lesbisk kvinna njuter av La Simonettas nakna kropp än om en man gör det. Vissa har faktiskt hävdat att det lustfyllda lesbiska betraktandet alltid är pornografiskt, eftersom det förstärker den manliga traditionen av att göra kvinnors kroppar till objekt.

Då missar man ett viktigt faktum om de maktrelationer mellan kvinnor och män som uttrycks genom erotiskt bildspråk i vilka medier som helst. Förvisso utgör pornografins diskurser starka redskap för kontrollen av kvinnors sexualitet i mäns intressen. Förvisso åstadkommer de detta genom att sexualisera och objektifiera kvinnors kroppar. Men det är viktigt att se att detta bara är en sida av saken. Den andra sidan är att den pornografiska traditionen tystar kvinnor och utplånar den kvinnliga lusten och det kvinnliga sexuella handlandet. Kontrollen av kvinnor utövas genom att de erbjuds till konsumtion samtidigt som de hindras från att skapa sina egna erotiska bilder. Den pornografiska diskursen är inget samtal utan en monolog med en manlig stämma. För att kvinnor ska kunna lyckas stå emot den manliga dominansen på detta område är det nödvändigt att de själva börjar tala och inte försöker hindra hela samtalet.

Den lesbiska leken med homoerotikens idé är bara ett exempel på vilken stimulans som lesbiska kvinnor kan utgöra på konstvetenskapens område. Ännu finns det lesbiska konstnärer ur det förflutna vilkas arbete måste få erkännande som lesbiska verk, t.ex. kvinnor som Rosa Bonheur, Romaine Brooks, Gluck och Marie Laurencin. Det finns andra kvinnor vilkas bruk av lesbiska motiv ännu inte har utforskats, t.ex. Frida Kahlo och Tamara de Lempicka (Wilton 1995). Och nu levande lesbiska konstnärer behöver en

livfull och kritisk respons från sin lesbiska publik, precis som lesbiska film- och videoskopare.

Hittills har det nästan inte funnits någon lesbisk kritisk respons på lesbiska konstnärers skapande. Den brittiska målaren Rachel Field, vars arbeten på ett mycket öppenhetligt sätt talar om hennes lesbiskhet och vänder sig mycket direkt till en lesbisk publik, har exempelvis vanligen blivit missförstådd av heterosexuella feministiska kritiker. "Rachel Fields målningar gav mig faktiskt ingen bild av hur det måste kännas att vara lesbisk" och "hennes gestalter saknar nästan helt könsattribut" är typiska kommentarer ur två recensioner i *Women Artists Slide Library Journal* (citerad i Wilton 1995, s. 145). Avsaknaden av en livaktig lesbisk konstkritik är ett av skälen till att reproduktioner av konstnärer som Field fortfarande är svåra att få tag på. I en värld där de flesta får kunskap om konst via vykort, böcker, tidningar och reproduktioner i stället för besök på konstgallerier är det viktigt att sätta press på förläggarna så att de gör bilder av den lesbiska konsten lättillgängliga. Stulna bilder som tolkats "motvalls" finns i långt fler lesbiska hem än reproduktioner av konst som gjorts av lesbiska och för lesbiska.

En sista anmärkning som jag skulle vilja göra är att vi behöver en definition på lesbisk konst som inte bara innefattar måleri, grafik och skulptur. Många feminister har påpekat att den traditionella åtskillnaden mellan konsten — måleri, teckningar, skulptur och grafik — och den lägre slöjden — broderi, stickning, porslinsmålning, keramik osv. — verkar till männens fördel. Traditionellt är det kvinnor som har utövat slöjd i stället för "konst", beroende på många sociala och ekonomiska skäl, och en viktig aspekt av feminismen har varit att börja bryta ned dessa konstgjorda barriärer. Många lesbiska konstnärer är exempelvis serietecknare. Den tecknade serien är en idealisk lesbisk konstform. Den är småskalig, det krävs ingen stor ateljé, inga dyra dukar eller marmorstycken, inga offentliga bidrag eller någon kommersiell sponsring, och det är en kortlivad konstform som passar perfekt för kommentarer till politiken eller samhället. Serietecknare som Alison Bechdel, N. Leigh Dunlap och Cath Jackson förtjänar seriös uppmärksamhet.

Lesbisk konstvetenskap kan således omfatta:

- en omvärdering av tidigare lesbiska konstnärers verk
- utforskandet av bruket av lesbiskt bildspråk inom konsten, både av lesbiska och icke-lesbiska konstnärer
- framväxten av en specifikt lesbisk kritisk tradition
- ett aktivt engagemang och stöd åt nu levande lesbiska konstnärers arbete
- lesbiska intrång i konstteorin, exempelvis genom dekonstruktionen av begreppet "homoerotik"
- en omvärdering av gränslinjen mellan konst och slöjd och det seriösa studiet av lesbiskas arbeten inom många olika medier.

Kulturvetenskap

Liksom på alla andra områden har den lesbiska forskningen inom kulturvetenskapen en dubbel inriktning. Dels handlar den om skapandet av lesbisk kultur — lesbisk musik, dans, mode etc. —, dels om förhållandet mellan lesbiska kvinnor och den allmänna populärkulturen, både vad avser hur populärkulturen framställer lesbiska och hur lesbiska engagerar sig inom populärkulturen. Detta anser jag vara ett särskilt nyttigt område för lesbiska forskare, eftersom det kan ge insikter om den ständigt pågående kulturella konstruktionen av ordet "lesbisk", den mångfald av betydelser av ordet "lesbisk" som sprider sig inom den samtida kulturen och de motståndsstrategier som lesbiska använder i motsatsställning till det dominerande utövandet av kultur.

För några veckor sedan var jag på en trendig lesbisk klubb i London, Kitty Lips, där publiken huvudsakligen bestod av mycket feminina unga kvinnor med läppstift, klädda i luddiga, pastellfärgade toppar och satängkjolar. Dessa hyperfeminina lesbiska kvinnor kände inget behov av att klä sig på något särskilt lesbiskt sätt, och deras lust till varandra hade dessutom inget som helst att göra med några heterosexuella försök att på nytt introducera en sorts maskulinitet i den lesbiska ekvationen. En dramatisk förändring från de pojaktiga, androgyna lesbiska kvinnorna under senare år, och från den traditionella lesbiska feministens mycket butchiga yttre på sextio- och sjuttio-talet. Dessutom var många av bögmarna på Kitty Lips lika lätt och feminint klädda som de lesbiska kvinnorna, med långa hårsvall och lätta, luddiga toppar. Under senare år tycks queer-androgyniteten ha förskjutits från den maskulina till den feminina delen av spektrumet. Den lesbiska sexfotografen Della Graces försök att odla skägg förpassar henne redan till en äldre generation i denna unisex-flodväg av femme/femme-erotik.

Denna typ av förskjutningar inom den lesbiska kulturen är mycket intressant och skapar spännande lesbiska forskningsfält. Vilket förhållande råder mellan mediefenomenet "lesbian chic" och de sätt som kvinnor kan odla en lesbisk identitet på? Hur uppstår ett återflöde av bilder av lesbiska från den lesbiska till den allmänna kulturen? Hur viktig är exempelvis den fiktiva personligheten Beth Jordache, den populära lesbiska rollen i tvåloperan *Brookside* på Channel 4, när det gäller att öka alternativen för unga lesbiska? När allt fler levande lesbiska kvinnor ingår i populärkulturen — Martina Navratilova, k. d. lang, Sandra Bernhardt, Sandi Toksvig — och fiktiva lesbiska roller allt oftare dyker upp i medierna, vad betyder det för lesbiskas valmöjligheter? För de sociala konstruktionerna sexualitet och genus? För homofobin och försöken att utplåna homosex?

Naturligtvis är det inte enbart den samtida kulturen som är av intresse för den lesbiska forskaren. lesbisk musikvetenskap kan exempelvis ägna sig åt verk av äldre tiders lesbiska sångerskor, som de lesbiska blues-sångerskorna under Harlem-renässansen, och åt lesbiska klassiska kompositörer som Dame Ethyl Smyth lika väl som åt samtida populärmusiker som k. d. lang eller Tracy Chapman. Uppgiften här är på en gång välbekant — att se till att dessa

Lipstick lesbians. Bilden från Diane Kurys' film *Entre Nous*.

kvinnor blir erkända som lesbiska artister — och mycket specifik — att fördjupa sig i frågan om det som i brist på en bättre term kan kallas den lesbiska sensibiliteten.

Finns det ett lesbiskt "öra" eller en lesbisk "röst" i musiken? Ett lesbiskt sätt att dansa? Ett sätt att skriva, uppträda, sjunga eller agera som hänger samman med att vara lesbisk? Givet att sådana företeelser går att identifiera, hur förändras de genom livet? Hur förändras de mellan generationer? Vilket samband finns till lesbiskas sociala ställning i samtiden?

Dessutom finns den komplicerade frågan om en lesbisk läsart av allmänna eller lesbiska kulturprodukter. Kulturprodukter torde sällan rikta sig till en lesbisk konsument, vare sig med avseende på hennes genus eller hennes sexualitet. Tanken har ofta framförts att vi som är queer blir experter på att "läsa motvalls" när vi läser texter som inte är riktade till oss, eftersom vi lider sådan brist på kulturella speglingar av oss själva. Som den lesbiska sexkonstnären Susan Stewart anmärker: "Vissa av oss har läst motvalls så länge att ögonen har blivit aldeles platta" (i *Kiss & Tell* 1994, s. 51). Frågan om en lesbisk läsart av en text som direkt avvisar den tillänkta adressaten placerar den lesbiska kvinnan i fokus för kulturvetenskapen. Ett centralt ämne för kulturvetenskaperna är nämligen hur och när en text får sin "mening", vare sig texten är en målning, film, roman, poplåt eller symfoni. Meningen finns inte i själva texten. Den är inte något som skaparen har lagt i sina ord, noter eller bilder och som läsaren, lyssnaren eller tittaren helt enkelt avkodar. Läsprocessen i sig är snarare en aktiv process där läsaren skapar meningen. I den meningsskapande processen tar läsaren bruk av en uppsjö av uppfattningar, kunskaper, erfarenheter och fantasier. Läsarten kan följa författarens

avsikter eller gå åt ett helt annat håll. Många läsarter är möjliga av en och samma text. Den lesbiska kvinnan är vanligtvis kunnig i konsten att locka fram oföljsamma läsarter ur en text, eftersom "lesbisk" är en så vit fläck i de flesta texter och den lesbiska kvinnan av sitt genus och sin sexualitet placeras utanför det allmängiltiga och betecknas som "excentrisk" i förhållande till kulturens kärna. Därför kan lesbiska frågeställningar vara särskilt fruktbara för kulturvetenskaperna.

Ett program för lesbisk kulturvetenskap skulle kunna se ut ungefär så här:

- att dekonstruera den "lesbiska" kvinnan, så som hon framställs i en rad kulturtexter
- att undersöka växelverkan mellan den lesbiska identiteten och den allmänna kulturen
- att utveckla en kritisk strömning som handlar om det lesbiska kulturskapandet
- att undersöka vilka konsekvenser som oföljsamma lesbiska läsarter av texter får — både för den lesbiska läsaren och texten som hon läser
- att kartlägga de fortgående förändringarna av lesbiska kulturer.

Socialvetenskap

Både sociologi och socialpolitik är av stort intresse ur ett lesbiskt perspektiv, men med tanke på den begränsade tiden skall jag här koncentrera mig på lesbisk socialpolitik, det vill säga studiet av relationen mellan lesbiska kvinnor och staten.

Också vad gäller socialpolitik ser vi att införandet av ett lesbiskt perspektiv inte bara kastar nytt ljus över politiska frågor som direkt handlar om lesbiska kvinnor, utan dessutom klargörs i vilken utsträckning som traditionell politisk forskning försvagas av antagandet att alla medborgare är heterosexuella. I diskussionen kring inkomstbortfallsskydd, offentlig sjukvård och andra tjänster inom den offentliga sektorn som t.ex. boende, socialtjänst, polisväsende, fritidsfrågor och utbildning tar man sällan hänsyn till lesbiskas särskilda situation på dessa områden inom politiken. Inte ens när politiken kritiserar ur ett feministiskt perspektiv erkänner man vanligtvis de lesbiska frågorna.

Förhållandet mellan individen och staten formas av medborgarskapsbegreppet. I tanken på ett medborgarskap ligger förpliktelser och förmåner som kan variera beroende på vilken statsapparat det handlar om. En medborgare i en demokrati har exempelvis andra förpliktelser och förmåner än medborgare i militärdiktaturer. Välfärdsstaten ger sina medborgare vissa förmåner som inte är tillgängliga för medborgare i fullständigt fria marknadsekonomier.

Ändå finns det gemensamma nämnare som är tillämpbara på alla stater och som leder till olika problem för män, heterosexuella kvinnor och lesbiska

kvinnor. Den gemensamma nämnaren är att den medborgerliga förebilden är en man som får medborgarskapets förmåner i utbyte för att vid behov kunna dö för sitt land. (Ett stort problem för män, både bögar och heterosexuella!) Under kampen för kvinnors rösträtt i Storbritannien var det främsta argumentet mot kvinnlig rösträtt att det vore riskfyllt för staten att ge dem status som medborgare eftersom de inte kunde slåss i krig. Kvinnors främsta plikt är moderskapet, att återskapa statens stridskrafter eller arbetskraft (Pateman 1992). Här ställs heterosexuella kvinnor inför ett problem — ingen kvinna ser med glädje sina söner dö i strid — medan lesbiska kvinnor ställs inför ett helt annat problem. De rättigheter som kvinnor tillerkänns genom medborgarskapet — inklusive förmånerna som välfärdsstaten ger — är nämligen avhängiga att kvinnan på lämpligt sätt har ett förhållande med en man. Det är i egenskap av mödrar inom den heterosexuella familjebildningen som kvinnor får full tillgång till statens förmåner (i Storbritannien exempelvis änkepension). Eftersom lesbiska kvinnor existerar utanför det manligt ledda hus hållet och till yttermera visso förvirrar relationen mellan kvinnlighet och moderskap (antingen genom att inte bli mödrar eller genom att bli mödrar utanför den heterosexuella dyaden) passar de helt enkelt inte in i något socialpolitiskt fack.

I många nationalstater, inklusive Storbritannien, finns dessutom lagstiftning som direkt eller indirekt kriminaliserar eller diskriminerar lesbiska kvinnor. I Storbritannien förbjuder den ökända paragraf 28 i 1988 års kommunallag att kommuner bekostar "främjandet" av homosexualitet, och lesbiska kvinnors och bögars familjer beskrivs som "föregivna familjerelationer". En sådan lagstiftning utgör i praktiken ett officiellt godkännande av fördomar och diskriminering och konstruerar homofobi som något som inte bara är respektabelt utan dessutom är ens plikt enligt lagen.

Den som forskar lesbiskt i socialpolitik kommer att ha övernog av forskningsuppslag. Det finns inte bara viktiga tomrum som behöver fyllas i vetenskapsgrenens eget arbete, utan dessutom finns det frågor som är av intresse för lesbiska på alla områden inom socialpolitiken. Dessutom behöver lesbiska få tillträde till den policyskapande processen på samma villkor som heterosexuella. När jag för några år sedan bevistade den första skandinaviska konferensen om säkrare sex i Stockholm blev jag förbluffad över hur mycket mer accepterat det är att vara lesbisk eller bög här än i England. Jag fick veta att vissa skolor bjuder in vuxna lesbiska och bögar till att komma och tala inför ungdomar. Om sådant skulle hända i Storbritannien skulle det bli folkstorm. Av den anledningen finner jag det viktigt att jämföra olika nationers politik i förhållande till deras homosexuella medborgare.

Sedan de feministiska forskarna dök upp har genus blivit erkänt som ett viktigt element i den politiska forskningen. Fortfarande är begreppet marginaliserat eller studeras isolerat som ett sorts ämne i sig, i stället för att vara till fullo integrerat. Ännu har sexualiteten inte fått något sådant erkännande, och vanligtvis nämns lesbiskas eller bögars frågor inte alls på högskolekurser i socialpolitik.

Detta är märkligt med tanke på att den allmänna debatten om homosexualitet som politisk fråga har blivit livligare och mer polariserad under 1980- och 90-talen. Exempelvis i Storbritannien har många frågor stått på den politiska dagordningen. På grund av hivpandemin har hälsofrågor och hälsovård till bögar blivit en verklig fråga, och de som planerar eller tillhandahåller hälsovård för den offentliga sektorns räkning börjar långsamt inse att de kanske också har förpliktelser i förhållande till sina lesbiska klienter. Frågor om lesbiskt mödraskap, om homosexuella adoptioner och fosterföräldraskap, åldersgränser för sexuellt umgänge, lesbiska och bögar i försvarsmakten, skolundervisningen om homosexualitet, kommunala bidrag till lokala grupper för lesbiska och bögar, polisväsendet — dessa och många andra frågor har varit föremål för ursinnig debatt på såväl det lokala som det nationella planet. Pressen och andra medier gör ofta att debatterna spårar ur, men ändå har det inte förekommit särskilt mycket öppen diskussion om hur homofobin kan förvränga beskrivningen av queer-frågor. I mina ögon är detta ett område där den akademiska forskningen har varit långsam med att avspejla samhällsförändringar. Trots att homosexuella aktivister nu arbetar direkt med den policyskapande processen finns det inget i kursplaner eller läroböcker som berör tanken om att sexualiteten är en central fråga inom socialpolitiken eller är viktig för forandet av relationen mellan individen och staten. John Gonsioreks och James Weinrichs antologi *Homosexuality: Research Implications for Public Policy* (1991) var viktig för att skapa en dagordning, men den har inte uppmärksammats utanför Förenta Staterna. Vissa feministiska betraktelser, t.ex. Fiona Williams *Social Policy: A Critical Introduction*, lär snarare nämna lesbiska kvinnor i förbigående, men inte ens de feministiska teoribildarna på socialpolitikens område har lyckats utveckla rättvisande beskrivningar av förhållandet mellan sexuell läggning, genus och statsapparaten.

Det finns ett stort behov av forskning om lesbiska kvinnor och socialpolitik. Det är inte svårt att göra en lista över vilka områden som sådan forskning skulle kunna beröra.

- tillhandahållandet av tjänster till lesbiska, inklusive utbildning, hälsovård, boende, polisväsende, inkomstbortfallsskydd, fritidsfrågor osv.
- lesbiska kvinnors medverkan i policyprocessen
- medborgarskapsbegreppets tillämpning på lesbiska kvinnor
- en komparativ studie på det internationella planet av vilken politisk ställning lesbiska kvinnor har i olika nationalstater
- förhållandet mellan kyrka, stat och sexualitet
- i vilken utsträckning lesbiska har tillgång till, eller utesluts från, rättigheter som anställningstrygghet, föräldraledighet, samboförmåner, besittningsrätt till bostad etc.

Kvinnoforskning

Avslutningsvis skulle jag vilja hastigt beröra kvinnoforskningen, eftersom man skulle kunna tro att en akademisk forskningsgren som utger sig för att vara uppbyggd på feministiska principer är en viktig arena för framväxten av lesbisk forskning. När allt kommer omkring är ju lesbiska kvinnor och lesbiskhet av stor betydelse för feminismen, både i teoretiskt och praktiskt avseende.

Det är exempelvis definitivt viktigt för feminister att förstå att lesbiskhet är en av de motståndstrategier som kvinnor traditionellt har tillgripit mot den manliga makten, och att den i denna egenskap har tystats ned och utplånats ur historien tillsammans med andra delar av kvinnokampen. De olika tankarna som förekommit under historiens lopp och i olika kulturer om vad det innebär att vara en kvinna som har sexuellt umgänge med en annan kvinna ger oss också viktiga insikter om den sociala konstruktionen av sexualitet och genus. Blotta förekomsten av ett lesbiskt alternativ är en utmaning mot biologiska, psykologiska, religiösa, medicinska och juridiska diskurser om det "naturliga" i att kvinnor är passiva och beroende av män. Det lesbiska alternativet är också den enda symboliska konstruktionen av "kvinna" som ligger utanför och bortom den traditionella referenspunkten "man". Med undantag av det arbete som gjorts av lesbiska feminister och en handfull eftertänksamma icke-lesbiska feminister har kvinnoforskningen emellertid i stort sett blundat för allt detta.

Låt mig nämna några aktuella exempel! Ann Furedis och Mary Tidymans *Women's Health Guide*, som utkom i fjol, utger sig för att "ge dig värdefull hjälp och kunskap om hur du kan sköta din hälsa". Den har följande att säga om och för lesbiska kvinnor: "Lesbisk: kvinna som dras till andra kvinnor." Och det är allt som står. På 347 sidor. På samma sätt finns det i Peggy Fosters bok *Women and the Health Care Industry*, som utkom i år, sammanlagt 13 rader om lesbiska kvinnor i en bok på 218 sidor. Hon nämner bara att lesbiska ofta inseminerar sig själva i stället för att gå till kliniker, och att det "nog är sorgligt" att lesbiska kvinnor uppmanas att använda gummidukar vid säkrare sex. I hennes utläggningar om mödravård, menopausen, mentalvård, cancerscreening och folkhälsoarbete förtigs lesbiska helt och hållet. Redaktörerna Mavis Macleans och Dulcie Groves antologi *Women's Issues in Social Policy* (1991) omnämner inte lesbiska någonstans. Om böcker av detta slag medvetet riktade sig till icke-lesbiska kvinnor, om de hette *Straight Women's Health Guide* eller *Heterosexual Women's Issues in Social Policy*, skulle allt vara i sin ordning. Genom att inte göra så instämmer dessa feministiska författare i den allmänna vägran att erkänna den lesbiska existensen.

Denna vägran kan leda till problem för den feministiska teorin. Ta som exempel dessa båda passager. När Christine Griffin skriver om de stora könsklyftor som finns på "fritidens" område gör hon följande anmärkning:

Kvinnor är en integrerad del av mäns fritid, antingen som betalda eller obetalda "eskorter" eller i förhållande till alla de otaliga sätt på vilka kvinnor

måste presentera och konstruera sig själva för männen i såväl materiell som psykologiskt avseende. (Griffin 1981, citerad i Wilton 1993, s. 172)

Agnes Miles skriver:

Funktionshindrade kvinnor lägger ner mycket mer tankar och energi på att planera och fullfölja det sociala samspelet, och är mer beroende av sin framgång, än vad är fallet med funktionshindrade män, vilka i detta avseende kan förlita sig på sina fruar... Yngre kvinnor som lider av kronisk sjukdom, funktionsnedsättning eller missbildning måste dessutom hantera den sociala nackdel som det är att vara betraktad som mindre värdefull och eftertraktad på "äktenskapsmarknaden". (Miles 1991, citerad i Wilton 1995, s. 14)

Alla som läser dessa passager med lesbiska ögon märker omedelbart att det tas för givet att "kvinna" i båda fallen avses beteckna "heterosexuell kvinna". Lesbiska kvinnor lägger inte ned tid på att "presentera sig" för män, inte heller är de en integrerad del av mäns fritid på samma sätt som heterosexuella kvinnor. Funktionshindrade bögar kan inte "förlita sig på sina fruar" vad gäller umgängeslivet, och unga funktionshindrade lesbiska kvinnor bryr sig inte om "äktenskapsmarknaden". Detta slappa språkbruk leder inte bara till att lesbiska kvinnors (liksom bögars) särskilda behov förblir osynliga, det bidrar dessutom till att dölja mekanismerna bakom det heterosexuella imperativ som båda författarna försöker kritisera.

En feminism som fortsätter med denna intellektuella lättja kan inte annat än misslyckas. Gayle Rubin skrev en gång att feminismen var bra om man bara var ute efter genusteorier, men att den inte dög mycket till om man ville utveckla teorier om sexualitet. Men man kan inte utveckla en rättvisande genusteori utan att teoretisera förbindelsepunkterna mellan genus och sexualitet. Det går helt enkelt inte. Utan det lesbiska perspektivet kommer feminismen att långsamt avstanna och förlora all relevans.

Lesbisk forskning på kvinnoforskningens område kan därför tänkas innefatta följande:

- att upprätta en rigorös akademisk praxis där forskning om eller för heterosexuella kvinnor erkänns och betecknas som just detta, så att den heterosexuella normen problematiseras
- att uppmärksamma feminismens ständiga oförmåga att upptäcka och ägna sig åt lesbiska frågor
- att utveckla fullt integrerade teorier om sexualitet och genus
- att tydliggöra och ifrågasätta diskrimineringen mot lesbiska studenter, forskare och lärare inom kvinnoforskningen
- att kräva att icke-lesbiska feminister tar ansvar för att hålla sig informerade om lesbiska frågor och i sitt arbete rikta sig till lesbiska.

Avslutningsvis bör jag framhålla att jag här bara har skrapat på ytan. Detta är inte den slutgiltiga artikeln om lesbisk forskning, och den har inte ens försökt att visa komplexiteten och rikedomerna inom dessa forskningsfält. För-

ändringen kommer inte över en natt. Dessutom finns det andra omkring oss som gärna ser att vi misslyckas. I det bakåtsträvande Storbritannien utkämpas en bitter strid om att vinna erkännande åt forskningen om lesbiska och bögar, och det är lätt att bli utmattad och modstulen. Jag är övertygad om att det även det civiliserade Sverige finns hinder att övervinna. Men framför allt är ändå detta en oerhört spännande tid. Vi står i början av den lesbiska forskningen, och det är en helt ny akademisk forskningsgren som skall växa fram.

Översättning: Martin Andreasson och Staffan Hallin

Referenser

- Abbott, Sidney & Love, Barbara (1972): *Sappho Was a Right-on Woman*. New York: Stein & Day.
- Addington Symonds, John (1928): *Sexual Inversion*. New York: Bell.
- Atkinson, Ti-Grace (1974): *Amazon Odyssey*. New York: Links Books.
- Forster, Margaret (1993): *Daphne du Maurier*. London: Chatto & Windus.
- Foster, Peggy (1995): *Women and the Health Care Industry: An Unhealthy Relationship?* Buckingham: Open University Press.
- Furedi, Ann & Tidyman, Mary (1994): *Women's Health Guide*. London: Health Education Authority.
- Gonsiorek, John & Weinrich, James (red.) (1991): *Homosexuality: Research Implications for Public Policy*. London: Sage.
- Grahn, Judy (1984): *Another Mother Tongue: Gay Words, Gay Worlds*. Boston: Beacon Press.
- Kiss & Tell (1994): *Her Tongue on My Theory: Images, Essays and Fantasies*. Vancouver: Press Gang.
- Leeds Revolutionary Feminists (1981): "Political Lesbianism: The Case against Heterosexuality" i *Everywoman Press* (red. och utg.): *Love Your Enemy? The Debate Between Political Lesbianism and Heterosexual Feminism*. London.
- Macleay, Mavis & Groves, Dulcie (1991): *Women's Issues in Social Policy*. London: Routledge.
- Manning, Rosemary (1987): *A Corridor of Mirrors*. London: Women's Press.
- Mulvey, Laura (1989): *Visual and Other Pleasures*. London: Macmillan.
- Nestle, Joan (1987): *A Restricted Country*. London: Sheba.
- Plummer, Ken (1992): *Modern Homosexualities: Fragments of Lesbian and Gay Experience*. London: Routledge.
- Radicalesbians (1970): "The Woman-identified Woman" i Hoagland, Sarah Lucia & Penelope, Julia (red.): *For Lesbians Only: A Separatist Anthology*. London: Onlywomen Press.
- Roof, Judith (1991): *A Lure of Knowledge: Lesbian Sexuality and Theory*. Columbia University Press.
- Rubin, Gayle (1984): "Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality" i Vance, Carol (red.): *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality*. London: Pandora.
- Rupp, Leila J. (1989): "Imagine My Surprise: Women's Relationships in Mid-twentieth-century America" i Duberman, Martin, Chauncey, George & Vicinus, Martha (red.): *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past*. London: Penguin.
- Scruton, Roger (1986): *Sexual Desire*. London: Weidenfeld & Nicholson.
- Sedgwick, Eve Kosofsky (1991): *Epistemology of the Closet*. London: Harvester Wheatsheaf.
- Traub, Valerie (1991): "The Ambiguities of 'Lesbian Viewing Pleasure': the (dis)articulations of 'Black Widow'" i Epstein, Julia & Straub, Kristina (red.): *Body Guards: The Cultural Politics of Gender Ambiguity*. London: Routledge.
- Wilton, Tamsin (1995): *Lesbian Studies: Setting and Agenda*. London: Routledge.
- (1995b): "On Not Being Lady Macbeth: Some (Troubled) Thoughts on Lesbian Spectatorship" i Wilton, Tamsin (red.): *Immortal, Invisible: Lesbians and the Moving Image*. London: Routledge.
- (publ.): *Finger-Licking Good: The Ins and Outs of Lesbian Sex*. London: Cassell.
- Wittig, Monique (1981): *The Straight Mind and Other Essays*. London: Harvester Wheatsheaf.
- Zimmerman, Bonnie (1992): *The Safe Sea of Women: Lesbian Fiction 1969—1989*. London: Onlywomen Press.

Tamsin Wilton är Senior Lecturer i Health Studies vid University of the West England, Bristol. Hon har bland annat forskat om lesbisk filmt teori, aids och lesbisk hälsa. Hennes senast publicerade bok är *Lesbian Studies. Setting an Agenda*, 1995.

The Lesbian as Subject and Object within the Academy

The article represents, somewhat edited, Tamsin Wilton's lecture "The Lesbian as Subject and Object within the Academy" presented at the first Swedish Conference on Gay and Lesbian Studies at the University of Gothenburg in October 1995.

Lesbian Studies offers a particularly powerful challenge to the straight academy as questions of gender and sexuality are so interwoven, and so taken-for granted by heterosexuals, and because lesbians disturb both sets of beliefs simultaneously. "Lesbian" is a position from which to investigate various truths-claims, and that it may be that 'the lesbian' is the archetypal post-modern subject, since she is so self-evidently the contested product of many competing discourses, and since she occupies such disparate positions within different paradigms. The most appropriate and useful way to understand 'lesbian' is not as a type of person, a species, a lifestyle, a political statement, a performance or an identity but as a *position*, which is always already allocated to lesbians by many voices and yet each woman has, at the time, to choose to step into and to occupy.

Wilton shows on the relationship between lesbian subject and object in a handful of academic disciplines: history, literary studies, film studies, sociology and social policy, art history, cultural studies and women's studies.

"A queer feeling when I look at you"

Några reflexioner kring den transvestitiska positionen på teater och film

Tiina Rosenberg

"Totus mundus agit histrionem", hela världen spelar teater är en sentens av Petronius som togs upp av Shakespeares trupp. Att världen är en scen och människor dess mer eller mindre frivilliga aktörer är en ofta upprepad metafor. Om hela världen spelar teater fungerar teatern som en dubblering av detta spel, som en världens spegel. Inte ens dekonstruktionen och de postmodernistiska experimenten har helt lyckats döda spegelmetaforen. Men det har dock skett en förändring. I stället för att analysera spegelbilderna har teaterforskare i allt högre utsträckning börjat rikta uppmärksamheten mot spegelns ideologiska beskaffenhet och dess (o)förmåga att verkligen kunna reflektera något.

Teatern representerar "verkliga" mellanmänniskliga relationer utan att i strikt bemärkelse vara verklig. Det rör sig dock inte om någon enkel översättningsmekanism från verklighet till fiktion. De teatrala bilderna är oftast starkt kodade identitetskonstruktioner vilka riktar sig till en åskådarskara som i sin tur tittar in i teaterns spegel i hopp om att finna något att identifiera sig med. Identifikationen är enligt filmforskaren Laura Mulvey en funktion av ego libido, och bottnar i vad Jacques Lacan benämnt spegelstadiet. Då finner barnet glädje i att betrakta sin spegelbild, som hon/han ser som mer fulländad än vad hon/han i verkligheten upplever sig själv vara. Genom detta glapp mellan ideal och verklighet, mellan igenkännandet av kroppens spegelbild, och oigenkännbarheten i och med att spegelbilden upplevs som mer fulländad än verkligheten, förbereds vägen för identifikationen med andra i framtiden.¹

Identitet och synlighet går hand i hand: om en eller flera grupper i samhället sällan/aldrig representeras socialt eller konstnärligt innebär detta att de inte är tilltalade. Den djupt inrotade föreställningen om konstens och den estetiska upplevelsens universella värde ("konsten riktar sig till alla") har förkastats av flera kulturkritiska skolor, inte minst av den feministiska forskningen. Det vållar med andra ord inga svårigheter att peka ut teatern som misogyn och heterosexistisk, men vid närmare eftertanke framstår denna fasad av obligatorisk heterosexualitet inte helt entydig. Teatern har utvecklat egna konventioner för att uttrycka en lesbisk/homoerotisk flirt. Ämnet för denna essä är att ge några exempel på en sådan flirt. Tonvikten kommer att